

Denne fil er hentet fra Handelshøyskolen BIs åpne institusjonelle arkiv BI Brage
<http://brage.bibsys.no/bi>

**Over 80% inntektsskatt og gjerne 5% formuesskatt: om Thomas
Pikettys Capital in the Twenty-First Century**

**Ole Gjems-Onstad
Handelshøyskolen BI**

Dette er siste forfatterversjon, etter fagfelleevaluering, før publisering i

***Skatterett*, 33(2014)4:305-317**

Tidsskriftets forlag, Universitetsforlaget, følger forleggerforeningens avtale, og tillater at siste forfatterversjon legges i åpent publiseringsarkiv ved den institusjon forfatteren tilhører. http://www.universitetsforlaget.no/tidsskrift/Informasjon_om_rettigheter_og_praksis

Forlagets publikasjoner er tilgjengelige via www.idunn.no

Over 80 % inntektsskatt og gjerne 5 % formuesskatt

- om Thomas Pikettys *Capital in the Twenty-First Century*

Thomas Pikettys bok Capital in the Twenty-First Century er det mest omtalte fagøkonomiske verk i nyere tid. For Piketty er omfordeling det viktigste økonomiske spørsmål. Han ønsker skattemessige løsninger som vanligvis avvises ut fra effektivitetsbetraktninger. Hans aktivistiske og ensidige fremstillingsmåte kan forklare hvorfor enkelte på basis av Kindle-registreringer har utnevnt boken til "the most unread of all time", mens andre entusiastisk bruker den som et kampskrift for bl a mer formuesskatt.

Ole Gjems-Onstad er født 1950, cand jur 1979, lic jur 1980 dr juris 1984 og fra 1985 professor i skatterett ved Handelshøyskolen BI.

1. Piketty Airways

Den franske økonomen Thomas Piketty har oppnådd en stratosfærisk berømmelse til å være en fagmann. Pikettys popstjernelignende status er basert på den internasjonale bestselgeren *Capital in the Twenty-First Century* Thomas Pikettys bok kom først ut i 2013 i en fransk utgave. Den engelske utgaven er fra 2014 og på totalt 685 s med indeks.¹ Boken kan sees som en kulminasjon av Pikettys årelange arbeid med formue- og inntektsforskjeller sett gjennom lange tidshorisonter (de siste 250 år) med bruk av statistikk for å håndtere store mengder historiske data. Han er professor ved École des hautes études en sciences sociales (EHESS) og Paris School of Economics.

Piketty er ikke lenger bare et navn, men et begrep. Tidsskriftet *The Economist* benyttet nylig overskriften Piketty Airways for å få frem at flyselskaper nå gjør større forskjell mellom seter og service alt etter hva man betaler.² Piketty er nærmest blitt synonymt for økonomiske forskjeller.

I debatten om norsk formuesskatt har Piketty blitt hauset opp av dem som vil ha mer formuesskatt. Men også internasjonalt har omtalen vært betydelig. Tidsskriftet *Time* brakte en to siders omtale omtrent samme uke som avisen *New York Times* slo opp Pikettys bok. Ett land hvor omtalen – og salget av boken – har tatt mindre av, skal være Frankrike. Det er ikke lett å bli profet i eget land, særlig ikke hvis profetien gjelder økonomiske forskjeller som lenge har stått sentralt i fransk økonomisk debatt.

2. Krevende å komme gjennom: "The most unread book of all time"

2.1 Kindle-lesere rakk ikke langt

Den omfattende omtalen av Piketty er også interessant som et mediefenomen når man tar i betraktning at boken ser ut til å være lite lest, selv om den solgt i store tall. Jordan Ellenberg foreslo i *Wall Street Journal* 3 juli 2014 at Pikettys navn også kunne knyttes til en ny *Piketty indeks* over hvilke

---

¹ Thomas Piketty: *Capital in the Twenty-First Century*. The Belknap Press of Harvard University Press. 2014.

² *The Economist* 20. september 2014 s 65.

bestselgere som er minst lest. Stephen Hawking: *A Brief History of Time* skal tidligere ha blitt “beæret” med den uoffisielle tittel “the most unread book of all time”. Basert på data fra leseres understrekning i Kindle-versjonen av Pikettys *Capital in the Twenty-First Century* er den tittelen – med god margin – nå blitt Pikettys. Etter selv å ha lest boken, er inntrykket også at mange til dels store oppslag i sentrale nyhetsmedia er forfattet av journalister blant ikke-lesende beundrere av Piketty.

2.2 Gjentakelser og ikke så global

At boken er mye kjøpt, men lite lest, skyldes neppe lengde; det er nok av lange bøker som leses. Flere andre trekk ved Pikettys skrivestil gjør imidlertid de 700 sidene til en utfordring. Boken inneholder noen grunnleggende, men enkle formler selv for ikke-økonomer. Det er heller ikke så ille at det er mange tabeller med tall. Men det tregger at de brukes mange ganger til å gjenta de samme poenger, nemlig at formuesforskjellene øker over tid. Man forventer at en forfatter bringer fremstillingen fremover, men med Piketty går man ofte i en sirkel av det samme. Det er derfor flere steder lett å begynne å lese vertikalt fordi man søker etter nye perspektiver.

Tittelen er pretensiøs: *Capital in the Twenty-First Century*. Ett er at Piketty kan gi inntrykk av å ville ta opp en slags arv etter Karl Marx’ berømte verk *Kapitalen*.³ Men tittelen kan også gi forventninger om en slags global eller universell relevans. Piketty bruker imidlertid sine data til å vise økte formuesforskjeller i de land han særlig dekker: Frankrike, Tyskland, Storbritannia, USA og Japan. Siden verden er (blitt) betydelig større enn dette, vil ikke minst den som er opptatt å se hvor de historiske linjer fører hen, ha en forventning om en mer globalt orientert analyse som også omfattet utviklingslandene med deres store forskjeller. Piketty viser selv til at de stater han særlig fokuserer på, er de ledende industriland. Selv om han også har med litt om andre nasjoner er det likevel vanskelig å vite hva man skal tro om fremtiden når data fra bl a de fremvoksende økonomier, f eks BRIC-landene, stort sett er utelatt. Kapittel 12 som strekker seg over 40 sider har en lovende tittel, *Global Inequality of Wealth in the Twenty-First Century*, men innholdet er nærmest banalt. I mangel av andre kilder, bruker Piketty her tall fra *Fortune* og andre tidsskrifters og forvalteres publiserte lister over særlig velstående personer og deres inntekt og formue. For en jevn avisleser står det egentlig intet nytt, og dermed er det nok 40 slitsomme sider å komme seg gjennom.

2.3 Vive la France

Piketty er veldig fransk, og selvforføyd i sitt franske. Innledningsvis sier han at han forsket i USA som 22-åring i begynnelsen av karrieren: «Yet I also realized quite soon that I wanted to return to France and Europe, which I did when I was twenty-five. Since then, I have not left Paris, except for a few brief trips.» (s. 31). Frankrike blir i for stor grad bokens referanse. Piketty rettferdiggjør det med at Frankrike siden revolusjonen i 1789 har hatt bedre formuesdata enn andre land. “The Revolution is the reason why French estate records are probably the richest in the world over the long run.” (s. 29). At man har mange data i Frankrike, betyr likevel ikke at de er så interessante for resten av verden som Piketty selv ser ut til å mene. I dag er fransk økonomi for en del mer et skrekkebilde, enn et forbilde, og Piketty bruker for mye plass på gjentakelser av franske data som gir lite nytt til en mer generell forståelse av verdens økonomiske utvikling. Dette gjør boken tidvis mer provinsiell enn

---

³ En skjønnlitterær parallell kan være James Joyce som en del mente stilet rimelig høyt med tittelen *Ulysses* som er den latinske variant av Homers *Odysseen* – men *Ulysses* har over tid fått en spesiell posisjon.

global, og bidrar velogså til å forklare hvorfor så mange lesere gir seg. At Frankrike for Piketty er verdens sentrum, avspeiles også ved at han allerede på s 1 som innledende vignett gjengir artikkel 1 i 1789-revolusjonens menneskerettserklæring: “Social distinctions can be based only on common utility.” Flere andre steder har ikke Piketty bare referanser til utsagn fra franske forhold, men omtaler også disse som “the revolutionary government issued its *famous* assignats” (s. 104 – uth her). Men disse er nok mer berømte i Frankrike enn utenfor. For en internasjonal bestselger oversatt til engelsk er det en litt nærsynt fransk skrivestil.

2.4 Mange skjønnlitterære referanser

Piketty bruker også en rekke litterære referanser, særlig Jane Austen og Honoré de Balzac, til å illustrere hvordan man tidligere så på pengeverdier og klasseforskjeller. Selvfølgelig kan slikt krydre en faglig fremstilling. Men ett er det metodiske: Piketty bruker nærmest litterære sitater som en slags bevis på hvordan man i tidligere tider vurderte økonomiske forhold. Han viser f eks på s 446 til at man gjennom heldig kapitalavkastning an oppnå inntekter som langt overstiger år med arbeidsinntekt: “At the top of the wealth hierarchy, these effects are even more extreme. It has always been this way. In the novel *Ibiscus* (1926) Alexei Tolstoj depicted the horrors of capitalism. In 1917, in St. Petersburg, the accountant Simon Novzorov bashes in the skull of an antique dealer who has offered him a job and steals a small fortune.... Novzorov is a nasty, petty parasite who embodies the idea that wealth and merit are totally unrelated: property sometimes begins with theft, and the arbitrary return on capital can easily perpetuate the initial crime.” Å bruke litterære fremstillinger som del av en fagøkonomisk argumentasjon er uheldig. Kanskje går 40-50 sider av boken med til slike litterære eksemplifiseringer. Det er en snever inngang til litterære verk som er skrevet ut fra andre perspektiver. Litteraturkritikeren John Sutherland uttalte om Jane Austens bøker at hun skriver om den “lille” verden uten å være opptatt av de store bilder, samfunnsøkonomi eller annet. At overklasseverdenen til hennes skikkelser var finansiert med grusom slavedrift, var ikke en del av bildet. Hadde Austin gitt plass til f eks admiral Nelson, ville det trolig vært ut fra hennes perspektiv: Var han en egnet ektemann?⁴ Austin kunne nok blitt mindre tilfreds av Pikettys vinkling på hennes bøker. Piketty fremstår ikke som en spesielt god leser av skjønnlitteratur, og et av mange bidrag til at boken blir trettende er Pikettys tro på at hans fagøkonomiske forståelse av skjønnlitteratur har særlig å tilføre andre. Enkelte sier at Pikettys bruk av litterære referanser i en faglig fremstilling, er veldig fransk.

2.5 Engasjert ensidighet

Piketty skriver ut fra en betydelig indignasjon. Første avsnitt i Del 1 setter tonen. Han trekker der frem den blodige Marikana-streiken i Sør-Afrika i 2012. “Police fired on the strikers with live ammunition. Thirty-four miners were killed.” (s. 39). Ikke bare har Piketty en klar oppfatning av hendelsesforløpet, men også av hva kampen gjaldt: “In any case, the Marikana miners were striking not only against what they took to be Lonmin’s excessive profits but also against the apparently fabulous salary awarded to the mine’s manager and the difference between his compensation and theirs.” Dette er rett inn i Pikettys tema: De urimelige økonomiske forskjeller mellom kapitalistene og arbeiderne. Men mange vil nok huske at de leste om Marikana-massakrene, og at det var langt mer komplisert. Det dreiet seg også om en til dels voldelig kamp mellom fagforeninger og, det var til dels uklart hvordan og av hvem en del av arbeiderne ble skutt. Den sørafrikanske regjering satte sammen

---

⁴ John Sutherland: *A Little History of Literature*. Yale University Press. 2014 s 105.

en undersøkelseskommisjon, og man kan lett finne mer stoff om denne tragiske og uklare hendelsen på nettet. Det er mer enn tankevekkende at Piketty ikke har noen henvisning eller antydning om alternative forståelser av Marikana-tragedien.⁵

En viktig grunn til at mange lesere faller av, kan være Pikettys ensidighet. Han skriver delvis som en aktivist. Mange steder i hans fremstilling der undertegnede har alternativ kunnskap, er det nesten slående hvordan Piketty friserer bort motsynspunkter og virker lite innstilt kildesjekk som kan forstyrre hans perspektiv. Hans argumentasjon for skatteforslagene er så ensidige at formen oppleves mer som politisk enn faglig. Denne ensidigheten gjør en etter hvert lydhør overfor fagfolk som har hevdet at Pikettys økonomiske data er skjeve. Man kan også få en indre reservasjon overfor en forfatter som er så spekulativ og insinuerende. Piketty bebreider sine amerikanske universitetskolleger for å fremstille den amerikanske meritokratøkonomi som rimelig velfungerende. Han viser til at nettopp disse universitetsansatte toppøkonomene tilhører de øverste inntektsgruppene i USA. Dermed er det ikke rart de synes systemet belønner talent på en god måte: "This is a very comprehensible human reaction." (s. 296). En politiker kan insinuere slikt; en fagperson bør være mindre psykologisk spekulativ om faglige motstandere.

3. Større forskjeller

Pikettys bok har internasjonalt særlig fått oppmerksomhet for hans data om økende økonomiske formuesforskjeller. Disse temaer behandler Piketty i bokens tre første deler som strekker seg over 470 sider. Den siste del fire dekker 100 sider og inneholder Pikettys forslag til botemidler som særlig er av skattemessig karakter. Visstnok skal det være en vanlig forventning til en del økonomisk litteratur at forfatteren skal ha med noen forslag til virkemidler. Men dette ansees ofte ikke som det faglig interessante og vies derfor ikke uten videre så stor oppmerksomhet. En del mener derfor at man ikke bør henge seg for meget opp i eventuelle mangler i slike avsluttende forslag, men primært basere sin vurdering på forfatterens data og vedkommendes analyse av disse. Imidlertid tar Piketty sine egne forslag med stort alvor og skal også ha vært aktiv i fransk skattedebatt. I norsk skattediskusjon har særlig tilhengere av formuesskatt benyttet Piketty. Denne artikkelen i fagtidsskriftet *Skatterett* har et særlig fokus på Pikettys forslag til skatteendringer. Valget skyldes at undertegnede har skatterett, ikke skatteøkonomi eller samfunnsøkonomi som arbeidsfelt.

Pikettys grunnleggende tese er at formuesforskjellene i verden øker. Dette skyldes ikke primært at man i enkelte land, ikke minst USA, har store forskjeller i arbeidsinntekt, men ganske enkelt at avkastning på kapital i industrialiserte samfunn er større enn veksten i økonomien. Pikettys etter hvert kjente uttrykk er $r > g$, der r er avkastning på kapital og g vekst i økonomien. I de land Piketty har analysert, kan r , kapitalavkastningen, over tid være mellom 3 % og 5 %, mens veksten i økonomien kan være mellom 1,0 % og 1,7 %. Dermed vil de som baserer seg på lønn, gradvis bli liggende mer og mer bak dem som har formue. Piketty trekker igjen og igjen frem at det som

---

⁵ Det er mange eksempler på unøyaktigheter og en manglende vilje til å foreta elementære faktasjekk. Som ledd i å bruke litterære og filmatiske referanser for å gjøre fremstillingen aktuell, omtales filmen *Django Unchained*: "the wealthy planter Quentin Tarango portrays in Django Unchained is prepared to sell his beautiful Broomhilda for only \$700 but wants \$12,00 for hist best fighting slaves" (s 163). Det tar mindre enn ett minutt å finne ut gjennom enkle søk på internett at den filmatisk dramatiserende bruk av gladiatorslaver i sørstatene bare er oppspinn. Det er selvfølgelig ikke viktig for Pikettys fremstilling som helhet, men unøyaktighetene blir mange, og man undrer seg over forlagenes manglende redigering tatt i betraktning antall solgte eksemplarer og de tilknyttede inntekter.

innenfor et kort perspektiv kan fortone seg som lite, f eks én prosent i forskjell mellom kapitalavkastning og vekst i økonomien, over en generasjon eller mer vil utgjøre betydelige tall. Fordi Piketty baserer seg på så lange tidshorisonter, blir store økonomiske kriser og katastrofer lik de to verdenskriger bare hendelser som i en viss periode ikke medfører mer enn midlertidige fall i de lange oppoverpekende linjer.

Flere har påpekt at forskjellene ikke behøver bli så store som Piketty advarer mot. Det har vært hevdet at han forutsetter at all formue går i samlet arv til én person, at nesten all meravkastning spares osv – en nyere variant av Marx' forestilling om en uendelig akkumulering av kapital, men uten motkrefter. I en moderne verden preget av store omskiftninger, er det også vanskelig å se for seg at utviklingen fortsetter så lineært som Piketty forutsetter.⁶ Det er imidlertid vanskelig ikke å tenke at Piketty tegner et bilde av en verden man kan kjenne igjen. De økonomiske forskjeller er store og tilsynelatende økende. Betydelige økonomiske ulikheter kan også gi opphav til uro. I dag sies f eks ofte at det i mange land er en tillitsbrist mellom folk flest og de som styrer, hvilket fører til uro uten at årsakene alltid er så tydelige; jf Teaparty i USA, uavhengighetsbevegelser i flere europeiske land (Skottland, Katalonia mv), stort forbruk av politiske ledere i mange stater, radikal islam med sitt sinne på moderne verdier osv. Det er imidlertid langt fra sikkert at avkastningen på formue er mer provoserende i USA enn f eks lønnsforskjellene. Piketty kan synes å forholde seg relativt lett til selve lønnsforskjellene, men hans fokus er da også kapitalen.

4. Global formuesskatt – provinsielt-globalt forslag

Piketty mener de økende forskjeller fordrer en mye mer pågående og omfordelende skattepolitikk. I Norge har man særlig trukket frem hans forslag om en global formuesskatt som behandles over 25 sider i kapittel 15. Piketty selv kan synes å prioritere en langt kraftigere progressiv inntektsskatt som han omtaler over 23 sider i kapittel 14, altså før kapitlet om en global formuesskatt i kapittel 15. I norsk debatt synes en del ikke helt å ha fått med seg Pikettys klareinnledende reservasjon i kapitlet om formuesskatt: "A global tax on capital is a utopian idea. It is hard to imagine the nations of the world agreeing on any such thing anytime soon." (s. 515). Piketty tar ingen slike forbehold i sin argumentasjon for på nytt å overveie virkelig høye marginale inntektsskattesatser: "... levying confiscatory rates on top incomes is not only possible but also the only way to stem the observed increase in very high salaries." (s. 512).

I norsk debatt har man i liten grad trukket frem Pikettys ønsker om en marginal inntektsskatt "above 80 percent" (s. 512). Dette kan skyldes at alle som har fulgt norsk skattepolitikk de siste 25 år – fra før Skattereformen 1992 – kjenner det rimelig brede norske – og internasjonale – konsensus om at man ikke bør ha for høye inntektsskattesatser fordi det gir kiler og ineffektivitet i økonomien. Mottoet er brede skattegrunnlag og mer moderate satser. Å fremheve Pikettys forslag om 80 % inntektsskatt – og mer – kunne dermed svekke troverdigheten i Pikettys ønske om høy formuesskatt. Men når det gjelder formuesskatt, holder Norge fast ved en skatteform som andre land gjennomgående har forlatt. Det upraktiske og gammelmodige i Pikettys utsagn om "the global

---

⁶ Litt useriøst, men kanskje pregnant uttrykt, kan denne type lineære fremtidsspådommer minne om et utsagn fra *The Economist* noen år tilbake: Hvis noen på 1800-tallet hadde bygget på den utviklingen man har sett innenfor samferdsel, ville man med sikkerhet ha spådd at London ville blitt begravd i hestemøkk.

[wealth] tax is a new idea" (s. 534) blir dermed ikke så pussig i norske ører som det kan lyde i land som for lengst har avskaffet formuesskatten.

Frankrike er av de ytterst få få land som sammen med Norge holder på formuesskatt. Det er tankevekkende i hvor liten grad Piketty ser problemer med formuesskatt. Han sier riktignok selv at en global formuesskatt bærer preg av å være en utopisk ide, hvilket utvilsomt er riktig. Det er utenkelig at en slik formuesskatt ville bli innført. Men Piketty trekker heller ikke frem de utflyttingsproblemer en formuesskatt kan gi for land som Norge og Frankrike når nabolandene ikke har den. Formuesskatten kan lett unngås ved å flytte seg selv, men ikke næringsvirksomheten, ut av landet. Fra Norge rekker det med Sverige eller Danmark, for Frankrike med Tyskland eller Storbritannia. Fordi Piketty ikke gjennomfører en balansert diskusjon av sitt forslag om en global formuesskatt, er det etter undertegnades mening en diskusjon av nokså begrenset interesse.

Siden Piketty for øvrig bruker så mye plass til å fremheve franske forhold, kunne man forventet at de franske erfaringer med formuesskatt hadde vært trukket frem, ikke minst fordi Piketty uten å si det helt klart, nærmest foreslår at fransk formuesskatt skal innføres på verdensbasis. Piketty skisserer en satsstruktur med "a rate of 1 percent for net assets below 1 million euros, 1 percent between 1 and 5 million, and 2 percent above 5 million" (s. 517). Han sier så en del sider senere nærmest i en bisetning at «France which employs a tax schedule similar to the one I am proposing...» (s. 528).

Men Piketty er heller ikke fremmed for mer drastiske løsninger: "Or one might prefer a much more steeply progressive rate on the largest fortunes (for example a rate of 5 or 10 percent on assets above 1 billion euros) ...To avoid divergence of wealth distribution, ...it would probably be necessary to levy rates of about 5 percent on the largest fortunes.» Det er tankevekkende at Pikettys forslag om formuesskatt er trukket frem av flere norske fagfolk uten at man uttrykker den nødvendige faglige skepsis overfor denne type forslag. En 5 % formuesskatt på milliardformuer er konfiskasjonslignende inngrep som det er vanskelig å se for seg noe land overveie uten at det dreier som krigslignende forhold, revolusjoner el l. For et land å innføre noe slikt på egen hånd i mer normale tider, kunne være økonomisk harakiri; på global basis er det forslaget fullstendig urealistisk.

En viktig del av Pikettys begrunnelse for forslaget om en global formuesskatt bygger på hans fascinans for data. Hans dataanalyser har hatt mye nytte av at Frankrike har hatt omfattende eiendomsdata siden revolusjonen i 1789. En global formuesskatt ville gi mer transparens og informasjonsutveksling om formuer, og mer å forske på – slik at Piketty senere ville slippe å bruke Fortunes data i omtale av globale formuer!

FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act), USAs herostratisk berømte lovgivning med drakoniske sanksjoner for å fange inn amerikanske skattebetaleres utenlandske konto som nå har gitt opphav til nye avtaler om automatisk informasjonutveksling mellom landene, har møtt mye kritikk. Et nokså vanlig synspunkt er at USA ensidig har tvunget frem en regelutvikling der etterlevelseskostnadene for de mange berørte finansinstitusjoner og deres kunder, er langt høyere enn det økte proveny USA kan ha mulighet for å få inn. Men der er ikke Piketty: «Furthermore, although FATCA is far more ambitious than any EU directive in this realm, it, too, is insufficient.» (s. 523). Og Piketty går selv FATCA og den amerikanske kongressen en høy gang når det gjelder sanksjoner. Han er redd for at sanksjonene etter FATCA ikke vil få frem all nødvendig informasjon, bl a fordi sanksjonene bare gjelder finansinstitusjoner: «... the only way to obtain tangible results is to

impose sanctions not only on banks but also on countries that refuse to require their financial institutions to provide the required information. One might contemplate, for example, a tariff of 30 percent or more on the exports of offending countries.» (s. 523). Å foreslå en 30 % ekstratoll for land som ikke tilstrekkelig ivaretar informasjonsutveksling, er vanskelig å ta på alvor.

5. Høyere inntektsskatt enn Hollande

Den franske president Francois Hollande har etter hvert sunket dypere enn knapt noen annen fransk president i omdømmemålinger. Visstnok skal en gallup ha vist at 13 % av franske velgere er positive, og da nærmer man seg null. Ett er Hollandes privatliv der en scooterkjørende president på vift synes noe drøyt selv for franske normer, hans likegyldighet overfor tidligere samboer, samt dobbeltmoral også på andre livsområder. En viktig grunn til Hollandes usedvanlige upopularitet er hans mislykte økonomiske politikk. Hollandes 75 % inntektsskatt på inntekter over en million euro trekkes ofte frem som et eksempel på en økonomisk tenkning fra fortiden. I norske medier har det vært mindre fremme at Piketty har støttet Hollandes skattepolitikk og faktisk gikk inn for enda høyere skatt på 80 %.

Piketty argumenterer da også for mer enn 80 % inntektsbeskatning: «levying confiscatory rates on top incomes is not only possible but also the only way to stem the observed increase in very high salaries. According to our estimates, the optimal tax rate in the developed countries is probably above 80 percent» (s. 512) ... «80 per cent on incomes over \$500,000 or \$1,000,000» (s. 513). Det er altså fullt forståelig at norske tilhengere av Piketty ikke har fremhevet disse forslagene. De avviker for mye fra det som ansees som helt selvfølgelige økonomiske innsikter om dødvekttap mv . Skattereformene 1992 og 2004-2006 er i Norge basert på utredninger som bygger på at man bør etterstrebe brede skattebaser og mer moderate skattesatser for å hindre ineffektivitetsap og vridninger i økonomien.⁷

FATCA har ikke tilstrekkelig drakoniske sanksjoner, Hollande ikke høye nok skattesatser; Piketty maler seg selv inn i et nokså spesielt hjørne. Han går videre og mener f eks at Vestens statlige gjeldsproblem “most just and efficient” løses ved en engangsskatt på privat kapital med 15 % (s. 541). Piketty har også forslag for å takle utfordringene med at det er store formuesforskjeller ikke bare mellom individer, men mellom land og da særlig grunnet forskjeller i oljerikdom. Men her er

---

⁷ Aarbakkegruppen som forberedte Skattereformen 1992, fremhevet i NOU 1989:14 at “Effektiv ressursbruk oppnås best ved å bygge på følgende prinsipper: ... - Lave skattesatser” (s 18). Skattereformen 2004-2006 ble utredet av Skauge-utvalget som i NOU 2003:9 s 14-20 fremhevet at man burde videreføre hovedprinsippene fra Skattereformen 1992: “Det er av stor betydning for vekstevnen til økonomien at hensynet til effektiv ressursbruk ivaretas når skatte- og avgiftsreglene utformes....De siste tiårene har skattepolitikken dreid i retning av bredere skatte- og avgiftsgrunnlag, større likebehandling av næringer og reduserte skattesatser på inntekt og formue.” – En annen utredning, NOU 1999:7 Flatere skatt, fremhevet som sitt utgangspunkt: “Et sentralt argument for å innføre flatere beskatning er hensynet til de samfunnsøkonomiske kostnadene ved en progressiv satsstruktur. Kostnadene skyldes for det første at effektivitetstapet knyttet til inndragelse av et gitt skattebeløp isolert sett er større jo høyere marginals-katten er.” (s. 14). OECD (2010) , Choosing a Broad Base – Low Rate Approach to Taxation, OECD Policy Studies, No. 19, viser til at bredere skattebaser og lavere satser ut fra effektivitetsbetraktninger har vært ledesnoren for skattereformer I mange land de siste tiår og diskuterer hvilke hensyn denne type reformer bør ivareta. Lik mange lærebøker i makroøkonomi eller samfunnsøkonomi beskriver Michael Burda og Charles Wyplosz: *Macroeconomics. A European Text*, 6th ed., Oxford University Press 2009 s 437 hvordan dødvekttapet og skattekiller grunnet beskatning øker med høyere skattesatser og viser til første del av the Ramsay principle of public finance som sier at den mest effektive beskatningsform er å spre beskatningen så vidt som mulig over flest mulige forskjellige varer og tjenester.

han svært vag. I stedet for væpnet konflikt, bør omfordeling av petroleumsformue skje gjennom “other ways to achieve a more just distribution of petroleum rents, be it by way of sanctions, taxes, or foreign aid, in order to give countries without oil the opportunity to develop.» (s. 538).

6. Fordele vs å skape verdier

Pikettys ensidighet, gjentakelser og vidtgående standpunkter kan vekke negative reaksjoner hos leseren. Kanskje kan de også, paradoksalt nok, forklare noe av hans popularitet. Piketty gjør det allerede med det innledende sitat fra rettighetserklæringen til den franske revolusjon klart hvor han står politisk. Hans sosialistiske indignasjon overfor formuesbesittere er mange steder mer enn tydelig. Mange vil nikke gjenkjennende når de leser: «It is not right for individuals to grow wealthy from free trade and economic integration only to rake off the profits at the expense of their neighbours. That is outright theft.» (s. 522). Enkelte vil mene utsagn om at eiendom er tyveri, er fra Karl Marx, men det stammer fra Pikettys landsmann sosialisen og anarkisten Perre-Joseph Proudhon: Property is theft.⁸ Det er uansett nærmest et sosialistisk aksiom.

Forfatteren av *Capital in the Twenty-First Century* nøler ikke med generelle historiske analyser som er mer politisk farget enn faglig fundert. Han skriver f.eks. om Europa i årene etter 1945 at det at kunne ta del i formuesoppbyggingen “is part of the explanation for the great wave of enthusiasm that swept over Europe in the period 1945-1975. People felt that capitalism had been overcome and that inequality and class society had been relegated to the past. It also explains why Europeans had a hard time accepting that this seemingly ineluctable social progress ground to a halt after 1980, and why they are still wondering when the evil genie of capitalism will be put back in its bottle.” (s. 350). Man kan neppe se bort fra at det også vakte en viss lettelse at en verdenskrig var over der minst 50 millioner mennesker ble drept og et uendelig antall skadet; og at man også var glad for oppbyggingen som fant sted ved hjelp av Marshall-hjelpen fra det kapitalistiske USA.

At Piketty så tydelig flagger sitt sosialistiske ståsted, kan kanskje bidra til å forklare hvorfor en del likesinnede så sterkt har trykket ham til sitt bryst. Nobelprisvinneren Paul Krugman har sagt om Pikettys bok at den «will be the most important economics book of the year – and maybe of the decade». Her hjemme skrev tidligere Ap-statsråd Gudmund Hernes i Morgenbladet at Piketty helt sikkert vil få Nobelprisen i økonomi.

Piketty kan tydeligvis brukes til mye. En økonomiprofessor ved Norges Handelshøyskole uttalte f.eks. til Klassekampen 20 august 2014 at: “den nye studien viser hvorfor den økonomiske eliten har stor interesse av å påvirke den politiske offentligheten. ... Stor ulikhet blir selvforsterkende og representerer et demokratisk problem. Tenketanker er i denne sammenheng like mye et verktøy for å tåkelegge som for å opplyse den offentlige debatten.” Det er ikke åpenbart hvor i Pikettys verk man finner belegg for denne nokså friske påstanden.

Fenomenet Piketty illustrerer en grunnleggende akse i økonomisk politikk og skattelovgivning. Er utfordringen å *skape* verdier, eller å *fordele* dem? Piketty beskjefter seg utelukkende med fordelingsproblemer. For ham er verdiene der, og uten at noen egentlig skal belønnes eller gis incentiver for å skape dem. Han berømmer tidligere økonomer som har satt fokus på fordelings spørsmål: “«The economists of the nineteenth century deserve immense credit for

---

⁸I boken *What Is Property? (Qu'est-ce que la propriété?)*, 1840).

placing the distributional question at the heart of economic analysis and for seeking to study long-term trends.» (s. 16). Det alternative synspunkt illustrert ved finanskrisen, Europas relative stagnasjon og problemene i fransk økonomi, er at utfordringen er vekst. Kanskje blir vekst nærmest en selvfølgelighet for Piketty fordi han fanges av sine lange tidsperspektiver. Ser man tilbake de siste par hundreår til starten av den industrielle revolusjon, er det en vekstlinje. Den brytes nå og da av en verdenskrig eller to, men så kommer den “back on track”!

Og kapitalistene er det lite å takke for. Selv når man har vennet seg til Pikettys ensidighet, er det med undring man leser: “Bill Gates, the high-tech pioneer, whose wealth incidentally continued to grow just as rapidly since he stopped working”. (s. 440) Det er mye å si om den forretningsmoral som Gates anvendte for i sin tid å gjøre Microsoft til hva det ble. Men at han som fortsatt styreformann i Microsoft og en usedvanlig skarp investor har “stopped working”, er nok rimelig langt vekk fra virkeligheten. Men for Pikettys øyne er kapitalavkastning ufortjent og særlig det faktum at de store formuer ut fra hans data har best avkastning. At det også er et element av at de beste blir størst, og at de innen rimelige grenser derfor kan være gode ressursforvaltere, er lite fremme.

7. Hvordan håndtere forskjeller

At Piketty er ensidig, argumenterer ut fra et nokså aggressivt sosialistisk ståsted og har til dels gammelmodige skatteforslag, hindrer ikke at verden har et ulikhetsproblem. Dette er ut fra all mulig statistikk med Gini-koeffisienter mv ikke så stort i Norge og Norden. Men som et lite land i en stor verden er vi dårlig tjent med de spenninger store økonomiske forskjeller kan forårsake.

Det er liten grunn til å tro at utviklingen vil reverseres. I en global digitalisert økonomi er det en tendens til at the winner takes it all. Fra en mer positiv vinkling har enkelte sagt at den kolossale formuesopphoping hos noen som den digitaliserte økonomi har gitt opphav til, er den største omfordeling av formue med fredelige midler i verdenshistorien. Men de virkemidler Piketty foreslår, kan dempe vekst, bidra til at vestlige demokratier relativt sett svekkes, og at de svakeste i befolkningen kommer enda dårligere ut.

To ledetråder synes rimelig klare: For det første bør det være et anstendig minimum for de svakeste i samfunnet. Man kan bare med tristhet følge amerikanske republikaneres kamp mot en heving av minstelønnen som fortsatt synes merkelig lav ut fra et skandinavisk perspektiv – og kanskje ikke så lite rasistisk. Obamacare er det tydeligvis mye å si om, men enda mer om dem som ikke vil at alle i et samfunn skal ha tilgang til grunnleggende medisinsk omsorg. For å oppnå denne type velferdsløsninger, er et visst skattenivå nødvendig. Men trolig er det bedre å frigjøre seg mer fra ideologiske skatter som inntekts- og formuesskatt som Piketty argumenterer så sterkt for ut fra omfordelingshensyn. Politiske faneord som utjevning og likhet kan bidra til at diskusjonen av inntekts- og formuesskatten blir mer emosjonell enn realistisk. Det ligger mer velferdspenger i forbruksskatter som merverdiavgift og andre omsetningsavgifter.

For det andre må ikke penger kunne kjøpe for mye, og særlig ikke politisk innflytelse. Her synes den norske ytringsfrihetskommisjonen under Francis Sejersteds ledelse godt naiv når flertallet ville tillate politisk reklame på TV: NOU 1999:27 pkt 2.3.4 og 6.2.4.4.2: «Hensynet til den demokratiske likhet bør fortrinnsvis møtes på annen måte enn å begrense de rikes ytringsmulighet.» NOU 1999:27 pkt 6.2.4.4.2, jf 2.3.4. Man burde lære av feilgrepene til den amerikanske høyesterett som gjennom sine stadige utvidelser av adgangen til å støtte politikere økonomisk, har gitt penger for

stor betydning i amerikanske valgkamper. Allemannsretter, lik tilgang til natur mv, er deler av den samme tilnærmingen. Et samfunn kan trenge de rike for alles velstand, men de og deres penger må ikke tillates å ta for stor plass.